

راهکارهای اسلامی مقابله با آسیب‌های سبک زندگی غربی در خانواده با محوریت نقش آفرینی زنان

نویسندگان: فهیمه مطهرنسب، کوثر قیاسی، فریده قنبری

چکیده

با توجه به اهمیت جایگاه خانواده به عنوان کوچکترین واحد جامعه و نیز با توجه به مورد هجومه قرار گرفتن خانواده از سوی جوامع غربی به منظور رسیدن به مقاصد خاص، تحقیق حاضر با هدف بررسی آسیب‌های سبک زندگی غربی در خانواده صورت گرفت؛ در این تحقیق که به روش توصیفی - تحلیلی انجام شد به مباحثی مانند «ابعاد مختلف آسیب‌های سبک زندگی غربی»، «مهمترین آسیب‌های سبک زندگی غربی در خانواده» و «راهکارهای زن برای مقابله با آسیب‌های سبک زندگی غربی» پرداخته شد. در نهایت تحقیق حاضر به این نتیجه رسید که سه راهکار کلی اتخاذی از سوی زن یعنی شناخت وظایف زن در اسلام - به دلیل نشأت گرفتن آسیب‌ها از تفسیر نادرست از هویت زن، تربیت اعتقادی به دلیل تأثیر اعتقاد بر عمل و نیز بهره‌گیری از روش‌های تربیتی در قرآن به دلیل بیان آنان از سوی خداوند آگاه به خلقت انسان، در مقابله با این آسیب‌ها در خانواده مؤثر است.

کلید واژه‌ها: آسیب‌ها، خانواده، راهکارهای اسلامی، سبک زندگی غربی، نقش آفرینی زنان.

مقدمه

آسیب‌های سبک زندگی غربی، یکی از مهم‌ترین مشکلاتی است که جوامع اسلامی باید برای حل آن اقدام کنند زیرا این آسیب‌ها مقدمه‌ای برای سلطه‌ی نظامی غرب بر جوامع مخالف با او به شمار می‌روند؛ بنابراین به منظور جلوگیری از سلطه نظامی غرب، مقابله با آسیب‌های سبک زندگی غربی ضروری است.

در میان آسیب‌های سبک زندگی غربی، آسیب‌هایی که این نوع سبک زندگی به خانواده وارد می‌کند، از اهمیت بیشتری برخوردار است. زیرا خانواده کوچک‌ترین واحد یک جامعه را تشکیل می‌دهد و هرگونه آسیب به آن، آسیب به جامعه را به دنبال دارد. از طرفی در میان افراد خانواده، زن به عنوان عامل مؤثر در تربیت که مرد وظیفه تأمین نفقه او را بر عهده دارد، فرصت بیشتری برای مقابله با این آسیب‌ها در خانواده و اصلاح سبک زندگی دارد؛ بنابراین در تحقیق حاضر راهکارهای اسلامی زن برای مقابله با آسیب‌های سبک زندگی غربی بررسی می‌شود.

در این تحقیق برای پاسخ گویی به این سؤال که زن چه راهکارهایی را می‌تواند با مراجعه به منابع اسلامی و در نظر گرفتن هویت اسلامی خود، برای حل این مشکل اجرا کند، از روش توصیفی - تحلیلی استفاده می‌شود و در تحقیق حاضر به مباحثی مانند «معرفی اجمالی غرب»، «آسیب‌های سبک زندگی غربی»، «آسیب‌های سبک زندگی غربی در خانواده»، «راهکارهای زن برای مقابله با آسیب‌های سبک زندگی غربی در خانواده» پرداخته می‌شود.

هر چند منابع ارزشمندی درباره آسیب‌های سبک زندگی غربی، خانواده، آسیب‌های سبک زندگی غربی در خانواده وجود دارد مانند:

کتاب‌ها

1- فاطمه ابوترابیان، بررسی سبک زندگی غربی، 1393، پژوهشکده باقرالعلوم

2- منصوره لولا آور، محمدمامین کشاورز، تحول خانواده در بستر مدرنیته، 1396، انتشارات پشتیبان.

1- طاهره ماهرورزاده، نقش مدیریتی زنان در خانواده، 1387، پژوهش نامه اسلامی زنان و خانواده

2- سیده مرضیه حسینی، آسیب‌های سبک زندگی غربی بر روابط اخلاقی - عاطفی زوجین با توجه به دیدگاه

مقام معظم رهبری، 1400، همایش ملی نقش بانوان در دنیای معاصر.

در منابع ذکر شده، به بیان ویژگی‌های سبک زندگی غربی، آسیب‌های این نوع سبک زندگی، تحول خانواده‌ها در بستر مدرنیته و تأثیرات زن در خانواده پرداخته شده است اما با جست و جویهای صورت گرفته، منبعی که راهکارهای زن را براساس تفکر اسلامی برای حل این مشکل ارائه کند، یافت نشد. در این تحقیق، مهمترین آسیب‌های سبک زندگی غربی در خانواده بیان می‌شود سپس براساس خودشناسی زن از خود و توجه او به هویت اسلامی‌اش، راهکارهایی که او برای حل این مشکل می‌تواند داشته باشد، مورد توجه قرار می‌گیرد.

به جهت فهم بهتر مخاطب از مقاله حاضر و واضح بود کلمات به کار گرفته شده در این مقاله، لازم است به مفهوم شناسی کلیدواژه‌ها پرداخته شود. در این مقاله واژگان آسیب، خانواده و سبک زندگی غربی مفهوم شناسی می‌شود.

1- آسیب

آسیب در لغت به معنای آفت، بلا، مصیبت و صدمه است (نفیسی، بی‌تا، ص 31). و در اصطلاح به معنای آفت است (هاشمی شاهرودی، بی‌تا، ص 126).

2- خانواده

خانواده در لغت به معنی اهل خانه، اهل بیت، دودمان و خاندان است (دهخدا، 1390، ص 1078). و در اصطلاح به کوچکترین واحد اجتماعی شامل پدر، مادر و فرزندان خانواده می‌گویند (هاشمی شاهرودی، بی‌تا، ص 421).

3- سبک زندگی غربی

سبک در لغت به معنای روش، رفتار، طریقه، وضع و شکل است (نفیسی، بی‌تا، ص 1834). زندگی در لغت به معنای زندگانی، حیات، عیش و معیشت است (دهخدا، 1390، ص 1587). و غربی در لغت به معنای منسوب به غرب که در تداول امروز به کشورهای اروپا و آمریکا اطلاق می‌شود (دهخدا، 1390، ص 2048). بنابراین سبک زندگی غربی در لغت به معنای روش زندگانی منسوب به غرب است.

در اصطلاح سبک زندگی غربی به معنای الگویی است که از ارزش‌ها و باورهای مشترک یک جامعه و گروه برآمده باشد که به صورت رفتارهای مشترک ظاهر می‌شود (حاتمی شندی، 1395، ص 24). غربی در اصطلاح به معنای سبک زندگی منسوب به غرب است و در واقع پس از رنسانس، عالم مسیحیت تبدیل به غرب شد و این

کلمه شامل کشورهای اروپایی، آمریکایی و اقیانوسیه است (موسوی، 1391، ص 29). بنابراین منظور از اصطلاح سبک زندگی غربی سبک زندگی اروپایی، مسیحی و آمریکایی است (حاتمی شندی، 1395، ص 31).

معرفی اجمالی غرب

تمدن غرب آمیزه‌ای از فرهنگ یونانی، رومی و مسیحی است که تحولاتی مانند رنسانس و اصلاح دین باعث شد تا این تمدن بتواند دوران مدرن را ایجاد کند. این تمدن با قدرت مادی‌ای که دارد، روند تهاجم نسبت به سایر ملت‌ها و فرهنگ‌ها را در پیش گرفته است. این فرهنگ مهاجم ویژگی‌هایی مانند عقل گرایی، مادی گرایی و انسان مداری دارد؛ بنابراین می‌توان دلیل مخالفت مسلمانان با فرهنگ غرب را خالی بودن این تمدن از معنویت و فضیلت دانست (شهسواری، 1397، ص 198 و 197).

آگاهی غرب از ارزش علم و نقش آن در پیشرفت جوامع و تمایل او برای حفظ برتری علمی خود موجب شده تا غرب برنامه تحمیل فرهنگ بیگانه خود بر جوامع دیگر را در پیش گیرد و به جوامع دیگر چنین القا کند که علم تنها منحصر به غرب است و ملت‌های دیگر همواره عقب مانده هستند؛ بنابراین شناخت روش‌های غرب و نحوه غلبه بر این روش‌ها برای بی‌اثر کردن نقشه‌های غرب ضروری است و برای این کار به برنامه ریزی نیاز است (امین مدنی، 1394، ص 29-27).

غرب در نظر دارد تا با هجوم فرهنگی به جوامع جهان سوم بتواند بر نظام سیاسی این جوامع مسلط شود و بدین وسیله نظام‌هایی که مانع او هستند را از سر راه بردارد و برای رسیدن به این مقصود نیز هجوم فرهنگی به جوامع هدف را مقدمه‌ای برای برنامه سلطه خود قرار می‌دهد و در این جوامع حکومت‌های موافق با خودش را سر کار می‌آورد تا طرح‌های او را اجرا کنند و در این راه از رسانه‌های گروهی و فیلم‌ها نیز بهره می‌برد (فیرزی، 1389، ص 56 و 55).

خانواده‌ای زن همسر خود را با توجه به میزان ایمان و پایبندی به اعتقادات اسلامی انتخاب می‌کند و با انتخاب سبک زندگی اسلامی، محیط امنی را برای خود و اعضای خانواده ایجاد می‌کند؛ بنابراین مبنا قرار دادن اعتقادات سالم در زندگی اسلامی مانع فروپاشی خانواده و شکل‌گیری ازدواج‌های خارج از عرف می‌شود.

6- مصرف گرایی

دلیل رواج مصرف گرایی در جوامع را می‌توان مواجه شدن نظام سرمایه داری با تولید اضافی دانست. در واقع این نظام برای این که تولیدات خود را به مصرف برساند، به دنبال ایجاد نیاز کاذب و تحریک کردن مردم جوامع غربی و غیر غربی به مصرف است. از این رو سیاستمداران غرب، برای رسیدن به این اهداف از روش‌هایی مانند تشویق مردم به تازه جویی و پیروی از مد استفاده می‌کنند و موجب ترویج روحیه مصرف گرایی می‌شوند (اسحاقی، بی‌تا، ص 53 و 52).

برخورداری خانواده از اعتقادات صحیح که حاصل تربیت اعتقادی زن در خانواده است موجب می‌شود که افراد خانواده در تأمین نیازهای زندگی هدف خود را صرفاً دستیابی به آرامش نسبی برای پرداختن به عبادت و طی کردن مراحل کمال انسانی قرار دهند. همچنین توجه به انفاق و کمک به دیگران موجب می‌شود تا از هزینه‌های غیرضروری و اسراف خودداری شود؛ بنابراین راه خشتی کردن دیدگاه مادی غرب و مقابله با تنوع طلبی توجه به اصل اعتقادی معاد و زودگذر بودن و فانی بودن دنیا است.

خانواده اسلامی برای مقابله با مصرف گرایی به این نکته توجه می‌کند که در دین اسلام نه تنها مصرف گرایی وجود ندارد بلکه فرهنگ اسلامی کاملاً با مصرف گرایی مقابله می‌کند. مصرف گرایی به قدری مذموم است که زیاده‌روی کنندگان در مصرف برادران شیطان دانسته شده‌اند؛ بنابراین خودداری از تجمل پرستی و مصرف گرایی که نماد فرهنگ غرب است، یک وظیفه است (موسوی اردبیلی، بی‌تا، ص 549-547).

نتیجه

پس از انجام این تحقیق می‌توان به این نتیجه دست یافت که مهم‌ترین آسیب‌های سبک زندگی غربی در خانواده، رهایی از وظایف خانوادگی، رواج افراطی اشتغال زنان و کاهش جمعیت، بی‌حجابی، خشونت و بی-اخلاقی در خانواده و مصرف گرایی هستند. همچنین می‌توان گفت بیشتر این آسیب‌ها از تفسیر نادرست از هویت زن سرچشمه می‌گیرند؛ بنابراین زن برای مقابله با این آسیب‌ها لازم است به خودشناسی و تفسیر درست از هویت خود برسد.

راهکارهایی که زن برای مقابله با آسیب‌های سبک زندگی غربی ارائه می‌دهد باید براساس خودشناسی او و در نظر گرفتن فرهنگ اسلامی باشد. بدین منظور شناخت وظایف زن در اسلام به دلیل سرچشمه گرفتن بیشتر آسیب‌ها از تفسیر نادرست از هویت زن، تربیت اعتقادی به دلیل تأثیرگذاری آن در عمل شخص و نیز بهره‌گیری از روش‌های تربیتی قرآن به دلیل بیان شدن آنان از سوی خداوند آگاه به خلقت انسان، به عنوان سه راهکار کلی زن برای مقابله با این آسیب‌ها در خانواده مطرح است.

تربیت اعتقادی با تعیین چهارچوب موجب انتخاب سبک زندگی متناسب با اعتقاد و رعایت پوشش مناسب می‌شود. همچنین در تربیت اعتقادی توجه به تقوا به عنوان ملاک برتری، مانع خودباختگی فرهنگی در برابر غرب می‌شود و به علاوه اعتقادات اسلامی مانند سپری محافظ در برابر آزادی بی‌قید و شرط غرب عمل می‌کنند؛ بنابراین می‌توان گفت تربیت اعتقادی می‌تواند یکی از راهکارهای زن برای مقابله با آسیب‌های سبک زندگی غربی باشد.

بهره‌گیری از روش‌های تربیتی در قرآن مانند روش تربیتی حکمت با پاسخگویی به شبهات موجب عملکرد بهتر زن در مقابله با آسیب‌های سبک زندگی غربی در خانواده می‌شود. به کارگیری روش عفو و گذشت زمینه‌های اصلاح را برای اعضای خانواده فراهم می‌کند و نیز می‌توان از روش تربیتی احسان به منظور تبدیل دشمنی‌ها به

دوستی در خانواده بهره گرفت؛ بنابراین به کارگیری روش‌های تربیتی در قرآن نیز می‌تواند به عنوان یک راهکار مقابله‌ای از سوی زن بیان شود.

در روند انجام تحقیق حاضر با مطالعه منابع گوناگون و بررسی ابعاد موضوع، سؤالات نو و جدیدی ایجاد شد که پاسخ به هر یک از آن‌ها تحقیق مستقلی را می‌طلبد از جمله: «آسیب‌های سبک زندگی غربی در بعد سیاسی چیست و زن به عنوان مادر خانواده چگونه می‌تواند فرزندانی با بصیرت سیاسی تربیت کند؟»، «وظیفه حکومت اسلامی برای مقابله با پوشش‌های غیرمتعارف غربی چیست؟»، «زنان چگونه می‌توانند به انجام جهاد تبیین در جامعه کمک کنند؟».

فهرست منابع

کتاب‌ها

1. ابن ابی جمهور، محمد بن زین‌الدین؛ مرعشی، شهاب‌الدین؛ عراقی، مجتبی؛ عوالی اللئالی العزیزیه فی الأحادیث الدینیة؛ ج 1، قم: مؤسسه سیدالشهداء (ع)، 1403.
2. اسحاقی، حسین؛ بهینه سازی الگوی مصرف؛ بی‌جا: بی‌نا، 1394.
3. امین مدنی، پژمان؛ جهاد علمی و نقش تشکلهای دانشجویی؛ قم: دفتر نشر معارف، 1394.
4. حاتمی شندی، وحید؛ شهروندی در سبک زندگی؛ تهران: انتشارات صبا، 1395.
5. دهخدا، علی اکبر؛ لغت نامه دهخدا؛ تهران: دانشگاه تهران، مؤسسه انتشارات و چاپ، 1390.
6. شهبواری، حسین؛ درد مشترک؛ تهران: انتشارات انقلاب اسلامی، 1397.
7. طاهرزاده، اصغر؛ زن آنگونه که باید باشد؛ اصفهان: انتشارات لب المیزان، 1387.
8. فیروزی، عباس؛ مبانی جنگ نرم و ریشه یابی آن در تهاجم فرهنگی؛ قم: انتشارات شکوفه یاس، 1389.
9. قائمی مقدم، محمدرضا؛ روش‌های تربیتی در قرآن؛ ج 2، چاپ هشتم، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، 1391.
10. کاظمی، زهره؛ جایگاه متعه طلاق در نظام قانون گذاری اسلامی؛ تهران: دانشگاه تربیت مدرس، 1389.
11. کوثری، یدالله؛ بهداشت روانی خانواده؛ قم: سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، 1386.
12. کوکب، محمد؛ آزادی به روایت استاد مطهری؛ بی‌جا: انتشارات صدرا، 1397.
13. محمدی ری شهری، محمد؛ تحکیم خانواده از نگاه قرآن و حدیث؛ قم: مؤسسه علمی فرهنگی دارالحدیث، 1389.
14. موسوی اردبیلی، عبدالکریم؛ همپای انقلاب؛ بی‌جا: بی‌نا، بی‌تا.

15. موسوی، رضی؛ شرق شناسی و مهدویت؛ قم: بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود، 1391.
16. میرعرب، فرج الله؛ تربیت اعتقادی و معنوی با نگاه به قرآن؛ قم: مؤسسه بوستان کتاب، 1392.
17. نفیسی، علی اکبر؛ فرهنگ نفیسی؛ تهران: انتشارات خیام، بی تا.
18. هاشمی شاهرودی، محمود؛ فرهنگ فقه مطابق مذهب اهل بیت علیهم السلام؛ قم: مؤسسه دائرةالمعارف فقه اسلامی بر مذهب اهل بیت (علیهم السلام)، 1392.
19. یوسفیان، نعمت الله؛ احکام اقتصادی خانواده؛ تهران: سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، بی تا.

مقالات

1. راهی؛ مصطفی (گردآورنده)؛ «مقایسه سبک زندگی اسلامی با سبک زندگی غربی، آسیب‌های خانواده در سبک زندگی غربی»؛ نشریه مبلغان، ش 257، 1399.
2. رضایی، مائده؛ مهدوی نیا، نرگس (گردآورندگان)؛ «تأثیر اشتغال زنان بر کاهش جمعیت در سبک زندگی غربی و راه‌های برون رفت از آن»؛ دوفصلنامه علمی - اختصاصی میراث طاهّا، ش 9، 1400.